

30. 4.

MEĐUNARODNI
DAN
ODGOJA
BEZ
BATINA

Međunarodni dan odgoja bez batina obilježava se 30. travnja, a pokrenula ga je organizacija EPOCH-USA 1998. godine. Obilježavanjem ovog dana ne želi se poticati krivnja i osjećaj neuspjeha kod roditelja, već upravo suprotno – cilj je roditelje osvijestiti o posljedicama tjelesnog kažnjavanja i – ponuditi pomoć ili savjet u odgoju djeteta.

*Prof. dr. sc. Gordana Buljan Flander,
ravnateljica Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba:*

Svakom djetetu su potrebni poštovanje, fizička dobrobit, pohvala, pažnja, povjerenje, ljubav. Nježno roditeljstvo zahtjeva vještine, znanja i stav da djecu ne treba tući nego ih tretirati s poštovanjem, ljubavlju i osjećajima da su vrijedni.

Ponekad roditelji ne žele povrijediti djecu, ali se nađu u situacijama kada su njihove želje za kontroliranjem jače od želja da ne povrijede. Koriste udaranje djece kao način da pokažu svoju ljutnju i neodobravanje djetetovog ponašanja. Fizičko zlostavljanje se često događa kad roditelji batinama “odgajaju” djecu. Roditelji kažu: “Nisam ga mislio povrijediti. Samo sam ga htio naučiti razlikovati ispravno od pogrešnog”. U takvim situacijama roditelji znaju izgubiti kontrolu, što može dovesti do fizičkog zlostavljanja djeteta. Ako roditelji uzrokuju ozljedu, masnice ili ogrebotine na djetetu, krše zakon te je takvim roditeljima nužna i stručna psihološka pomoć. Iako svaki udarac nije fizičko zlostavljanje, važno je imati na umu da batine ne uče djecu što je dobro. One uče djecu kako da budu nasilna i bez kontrole. Uzrokuju bol, ljutnju pa čak i ozljeđivanje.

Djeca uče razlikovati dobro od lošeg oponašajući svoje roditelje – ako ih udare djeca će smatrati da je u redu da i oni udare nekoga. Fizičko zlostavljanje se može spriječiti ako roditelji nauče kako se uspješno kontrolirati te ne dozvole da bijes kontrolira njihove postupke.

Mnogi roditelji misle da su batine čin pokazivanja ljubavi, jer smatraju da to rade za dobro svoje djece. Takvi roditelji govore djeci kako ih vole istovremeno dok ih tuku. "Da te ne volim ne bih ti to radio. Mene boli više nego tebe. Jednog dana ćeš mi biti zahvalan za to. To je za tvoje dobro". Tako djeca uče da su ljudi koji ih vole također i ljudi koji ih povređuju. Zlostavljano dijete se također identificira s roditeljem te uči i razvija stav da je fizičko kažnjavanje normalna tehnika discipliniranja, što u odrasloj dobi može voditi u zlostavljačko roditeljstvo. Uobičajeni rezultat je da mnoge žene izabiru muževe i partnere koji im pokazuju ljubav na isti način na koji je to činio njihov roditelj u djetinjstvu. Važno je znati da se batinama djecu ne uči samokontroli. Batine možda zaustavljaju neprikladno ponašanje u tom trenutku, ali dugoročni odgojni cilj učenja djece adekvatnom ponašanju batinama se ne postiže.

Zašto treba reći NE batinama?

- Batine uče djecu da je u redu tući druge kad smo ljuti.
- Batine mogu ozbiljno ozlijediti djecu.
- Batine uče djecu strahu i osveti.
- Katkad batine postanu i "nagrada" – kod djece koja ne dobivaju dovoljno pažnje od roditelja, dogodi se da je i negativna pažnja bolja nego nikakva.
- Batine uče djecu da je u redu tući one koje volimo.
- Batine uče djecu da je u redu nasiljem rješavati probleme.
- Batine ne uče djecu razlikovanju poželjnog od nepoželjnog ponašanja jer samo kažnjavaju nepoželjno.

Što umjesto batina?

Postoje mnoge tehnike i načini koji se mogu upotrijebiti u odgoju kako bi djeca naučila razlikovati ispravno od pogrešnog i donositi pametne i mudre odluke. Najmoćniji, najsnažniji način kojim se uči djecu da se primjereno ponašaju su nagrade. Nagrade kao pohvala, nježan dodir, privilegije i sl. pokazuju djeci da se uvažavaju njihovi napori i pokušaji, pomažu u razvijanju djetetovog samopouzdanja, dobre slike o sebi, pokazuju da su oni i to što rade važni. Djeca će učiniti više zbog nagrade nego što će nešto izbjegavati zbog straha od kazne. Najveća nagrada djetetu je pohvala. Važno je upotrebljavati pohvale za njih kao osobe (volim te, divna si kćer) i pohvale za ono što rade (divno si oprala auto, dobro si zakopčao gumbe).

Nježan zagrljaj, lagano lupkanje po leđima uz nježno ljuljanje su pozitivni nježni dodiri. Upotrebljavanje nježnih dodira zajedno s pohvalom čini snažnu kombinaciju. Privilegije su izvrsne nagrade za djecu. Privilegije mogu biti dodatno vrijeme za gledanje TV-a, kasnije odlazanje u krevet, dobivanje još jedne priče za laku noć ili nešto drugo u čemu djeca uživaju. Privilegije nikad ne smiju uključivati bazične djetetove potrebe, kao što su hrana, vrijeme provedeno s roditeljima, sigurnost, ljubav ili povjerenje. Neki roditelji vole nagrađivati djecu različitim stvarima kao dodatak pohvali i dodiru. Te stvari mogu biti raznolike: od naljepnice do igračke. Stvari koje se koriste kao nagrade nikada ne smiju zamijeniti roditeljske emocije ili roditeljsko prepoznavanje djetetovih potreba, jer je ovo potonje presudno za zdrav emocionalni razvoj. Kad djeca postanu veća davanje džeparca je dobar način da ih se nagradi. Džeparac uči djecu kako biti odgovoran i postupati s novcem. S djetetom se treba dogovoriti o iznosu džeparca i planu postupanja s novcima.

Kažnjavanje također može biti dio discipline, no to nikako ne smije biti fizičko kažnjavanje koje potiče djecu da misle loše o sebi i drugima. Gubitak privilegija, dakako samo ako je osnovan, ima puno bolji efekt. No, nikad se ne smije kažnjavati malu djecu (djecu ispod tri godine) zato što:

- mala djeca ne razlikuju uzrok i posljedicu
- oni ne rade štetu namjerno, oni samo istražuju okolinu
- još nemaju kognitivne sposobnosti da razlikuju dobro od lošeg

Djeca između 3 i 11 godina se mogu kazniti gubitkom privilegija. Privilegija je pravo koje daju roditelji, npr. gledanje omiljene serije ili crtića, igranje određenom lutkom u kući i sl. Ako dijete zloupotrijebi objekt ili privilegiju, gubi je na neko vrijeme.

Ograničavanje je pogodno za djecu stariju od 3 i pol godine. Ako dijete napusti dvorište bez dozvole, može se uskratiti izlazak izvan dvorišta na određeno vrijeme. No, pri tom je važno da dijete razumije da napuštanje dvorišta nije u redu. Ako dijete ne razumije da njegovo ponašanje nije ispravno ne treba koristiti ograničavanje kao način kažnjavanja. Roditeljsko razočarenje je pogodno kao kazna za djecu stariju od 3 godine. To je tvrdnja koja izražava razočarenje djetetovim izborom ponašanja ("Razočarana sam jer si istukao sestru!"). Treba paziti da se razočarenje odnosi na izbor ponašanja, a ne na dijete kao osobu.

U komunikaciji s djetetom dobro je koristiti tzv. "JA" rečenice, umjesto "TI" rečenice. Rečenice koje počinju s "Ja" uključuju poruke: "Želim...", "Mislim...", "Osjećam...", "Trebam...", "Hoću..." i sl. One su iskren način komuniciranja, otvorene su, daju informaciju o stanju i potrebama osobe koja ih izgovara. S druge strane, "Ti..." poruke su najčešće procjenjujuće, kritične, daju djetetu nejasnu informaciju na temelju koje ne zna što roditelj misli, želi, treba, osjeća, hoće i sl. U pravilu izazivaju otpor, ljutnju i potrebu za obranom od napada. Ovo naročito vrijedi za najdestruktivnije od svih Ti poruka, a to su "Ti uvijek...", "Ti nikad...", "Zašto ti..?" i sl.

O tjelesnom kažnjavanju....

Što je tjelesno kažnjavanje djece ?

To je svako postupanje koje je usmjereno na kažnjavanje djeteta, pri kojemu se upotrebljava fizička sila i čija je namjera nanijeti određeni stupanj boli i nelagode (ma kako blagi oni bili), i koje bi se, ukoliko bi bilo usmjereno na odraslu osobu, smatralo nezakonitim napadom.

Ponašaju li se djeca, koja su tjelesno kažnjavana, bolje?

- **NE:** tjelesna kazna ima trenutni efekt (trenutno i privremeno zaustavlja nepoželjno ponašanje), ali ne uči dijete zašto je njegovo ponašanje neprihvatljivo i koje je ponašanje prihvatljivo odn. kako bi se dijete trebalo ponašati.

Zašto je tjelesno kažnjavanje djece kontraproduktivno i opasno?

- ima tendenciju eskalacije
- ne uči dijete zašto je njegovo ponašanje neprihvatljivo i koje je ponašanje prihvatljivo
- uči dijete da se mora ponašati na određen način jer će u protivnom biti kažnjeno (tada je dijete motivirano strahom od kazne)
- uči dijete da ne zaslužuje poštovanje
- uči dijete da je nasilje manifestacija ljubavi i da je osjećaj ljubavi povezan s nasiljem («Kaznio sam te za tvoje dobro, zato što te volim i želim ti najbolje»).

Dugoročno, tjelesno kažnjavanje 2-4 puta povećava rizik za:

- Agresivno, nasilničko i/ili kriminalno ponašanje
- Tjelesno kažnjavanje / zlostavljanje vlastite djece
- Fizičku agresiju prema bračnom partneru i nepoznatim osobama
- Delinkvenciju
- Zlouporebu sredstava ovisnosti
- Socio-emocionalne probleme u odrasloj dobi (samodestruktivno ponašanje, anksioznost, depresiju, hostilnost)

